

Γενική άποψη της περιοχής του Μετοχίου

ΤΟ ΜΕΤΟΧΙΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ ΕΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΝ

● **Του Άντρου Παυλίδη**
Ιστορικού Ερευνητή

εύτερο μισό του 18ου αιώνα. Για δύο ήδη αιώνες η Κύπρος βρισκόταν υπό οθωμανική κατοχή (από το 1570). Η τρομερή καταπίεση και τυραννία, η κακοδιοίκηση, η άγρια εκμετάλλευση των κατοίκων του νησιού από τις οθωμανικές αρχές, η παντελής έλλειψη κρατικής φροντίδας, οι υψηλότερες φορολογίες, όλα αυτά οδήγησαν το νησί σε κατάσταση πλήρους παρακμής, φτώχειας, εξαθλίωσης, ανέχειας, αναλφαβητισμού.

Ένα μόνο παράδειγμα του τρόπου διακυβέρνησης της Κύπρου θα δώσω: την ενοικίαση των διαφόρων αξιωμάτων και ιδίως εκείνου του κυβερνήτη του νησιού. Δηλαδή ο σουλτάνος διέθετε προς ενοικίαση τη θέση του κυβερνήτη της Κύπρου, συνήθως για ένα χρόνο. Όποιος από τους ενδιαφερομένους προσέφερε το μεγαλύτερο ποσό, είτε καλός είτε κακός, είτε ικανός είτε όχι, κέρδιζε τη θέση. Και ο διοριζόμενος, φθάνοντας στην Κύπρο από την Κωνσταντινούπολη, κύρια,

συχνά και μόνη του έγνοια ήτανε πώς θα περνούσε καλύτερα το χρόνο της υπηρεσίας του και πώς θα έπαιρνε πίσω όχι μόνο αυτά που πλήρωσε για τη θέση, αλλά να έφευγε και με το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος. Η φροντίδα για τον τόπο και την πρόοδό του ήταν ανύπαρκτη. Επενδύσεις για έργα υποδομής δεν έγιναν ποτέ. Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι κατά τους τρεις περίπου αιώνες της οθωμανικής κατοχής έγινε ένα μόνο τέτοιο έργο, και αυτό με ιδιωτική πρωτοβουλία και δαπάνη, το υδραγωγείο της Λάρνακας. Όταν την Κύπρο κατέλαβαν οι Άγγλοι το 1878, στο νησί δεν υπήρχε ούτε ένας υπεραστικός δρόμος.

Οι φορολογίες ήταν εντελώς αυθαίρετες και τεράστιες. Εκτός από τον κεφαλικό φόρο, τον φόρο της δεκάτης και διάφορους άλλους, υπήρχαν κάθε τόσο και έκτακτες φορολογίες, εντελώς παράλογες. Αποφασίζονταν, για παράδειγμα, ότι όποιος ονομαζότανε Γεώργιος θα έπρεπε να κατέβαλλε κάποιο φόρο. Υπήρξε περίπτωση κυβερνήτη, του Ισάκ πασά, που έφθασε στο νησί μεθυσμένος, πέθανε αργότερα από το ποτό, χωρίς να είχε καν συνειδητοποιήσει που βρισκόταν και γιατί.

Οι Κύπριοι παρέμεναν και στην αποκλειστική διάθεση του καιρού, ενώ αντιμετώπιζαν ασθένειες, κυρίως από τα λιμνάζοντα νερά, ενώ και οι συχνές επιδρομές αμέτρητων αριθμών ακρίδων προκαλούσαν τεράστιες καταστροφές στη γεωργική παραγωγή. Σε εποχές κατά τις οποίες είτε παρήγες το σιτάρι σου ή ότι άλλο, είτε απλά πέθαινες – τόσο απλά. Άλλο μεγάλο βάσανο ήταν η ενοικίαση των φόρων. Δηλαδή οι τοπικές αρχές ζητούσαν, ως έσοδο από φορολογία, ένα συγκεκριμένο ποσό. Ιδιώτες κατέβαλλαν αυτό το ποσό και κατόπιν αναλάμβαναν οι ίδιοι, συνοδεία και ζαπτιέδων, να μαζέψουν από τον λαό το ποσό, μαζί με το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος για τους ιδίους. Κατά μαρτυρίες της εποχής, οι συνοδοί ζαπτιέδες κακοποιούσαν βάνουσα όποιους δεν είχαν να πληρώσουν. Υπήρξε περίπτωση άγριου ξυλοδαρμού ακόμη και επισκόπων.

Μέσα σ' αυτές τις τρομερές συνθήκες, η Εκκλησία της Κύπρου είχε αναγκαστικά επωμιστεί πολλούς και ενίοτε και επικίνδυνους ρόλους, σε μία τεράστια προσπάθεια να προσφέρει στο ποίμνιό της την όποια δυνατή στήριξη, σε πολλούς τομείς. Αλλά και η ίδια η Εκκλησία αντιμετώπιζε σοβαρότατα προβλήματα, ακόμη και επιβίωσης. Τα μοναστήρια έφθιναν επίσης, καθώς συχνά δέχονταν «επισκέψεις» Τούρκων που άρπαζαν ό,τι ήθελαν, τρώγανε, πίνανε για όσες μέρες τους έκανε κέφι,

Τρισάγιο από τον πατέρα Ανθέμιο στους τάφους Κυκκωτών μοναχών

κι έφευγαν για να επιστρέψουν αργότερα. Και τα μοναστήρια αντιμετώπιζαν σοβαρότατο ζήτημα επιβίωσης, μάλιστα αρκετά των μικροτέρων δεν άντεξαν και διαλύθηκαν. Έτσι, συχνά έστελναν εκπροσώπους των, μοναχούς, σε διάφορες χώρες, προς εξασφάλιση της όποιας δυνατής ενίσχυσης.

Κάποτε, το έτος 1770, μοναχοί της Μονής Κύκκου έφθασαν και στην Τυφλίδα, πρωτεύουσα της Γεωργίας, ο δε τότε βασιλιάς της χώρας, ο Σολομών Α', όχι μόνο τους δέχθηκε αλλά τους έκανε και μία δωρεά: τους παραχώρησε μεγάλη έκταση γης σε ορεινή περιοχή του Καυκάσου. Έτσι ιδρύθηκε εκεί ένα μετόχιον της Μονής του Κύκκου.

Τον περασμένο Αύγουστο βρεθήκαμε στη Γεωργία, σε μία εκδρομή την οποία οργάνωσε και εκτέλεσε η Μητρόπολη Ταμασού. Ζήτησα από τον Μητροπολίτη Ησαΐα, ο οποίος ηγείτο της αποστολής, τη διευθέτηση μίας επίσκεψης στο πάλαι ποτέ μετόχιον της Ιεράς Μονής Κύκκου. Σε συνεννόηση με τους τοπικούς εκκλησιαστικούς παράγοντες, η επίσκεψη διευθετήθηκε για μία μικρή ομάδα στην οποία μετείχαν ο πατήρ Ανθέμιος της Μονής Κύκκου, ο Στυλιανός Περδίκης, οι Γεωργιανοί πατέρες Ζαχαρίας και Δαυίδ (που μάλιστα κατάγονται από την περιοχή όπου βρισκόταν το μετόχιον), ενώ μας συνόδευσε και τοπικό κινηματογραφικό συνεργείο.

Ξεκινήσαμε από την πόλη Ακχαλτσίκχε της νοτιοδυτικής Γεωργίας, περάσαμε στην επαρχία

Ο ναός του Μετοχίου, αφιερωμένος στην Παναγία

Ιμερέτι, διασχίζοντας διάφορους οικισμούς, ταξιδεύοντας σε ένα θαυμάσιο ορεινό τοπίο, δίπλα σε ποτάμια και ανάμεσα σε πλούσια βλάστηση, και φθάνοντας κάποτε στην περιοχή Τέτρας Τσκάρο, που σημαίνει Άσπρη Πηγή. Ήταν η περιοχή του μετοχίου. Μία περιοχή εύφορη, με εκτενείς κοιλάδες και μικρά χωριά πνιγμένα στο πράσινο.

Οι εκτάσεις γης τις οποίες κατείχε το μετόχι, σήμερα ανήκουν στους οικισμούς της περιοχής. Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού, και αφού η όλη κατάσταση στην Κύπρο είχε στο μεταξύ βελτιωθεί σημαντικά, η Μονή Κύκκου εκχώρησε τα κτήματά της στους κατοίκους των εκεί χωριών. Διασχίσαμε και αυτή την περιοχή, φθάνοντας εκεί όπου, σε μία κορυφή, εξακολουθεί να υπάρχει ο μικρός ναός του μετοχίου.

Στα δυτικά του μικρού ναού εντοπίσαμε τις πέτρινες ταφόπλακες 5 αποθανόντων και ταφέντων εκεί Κυκκωτών μοναχών. Οι ταφόπλακες χωρίς ονόματα, χωρίς χρονολογίες, με χαραγμένο μόνο τον Κυκκώτικο Σταυρό σ' αυτές. Παρακολουθώντας τον πατέρα Ανθέμιο να τελεί τρισάγιο πάνω από τους τάφους αυτούς των αγνώστων μοναχών,

ένα τρισάγιο που ερχόταν ύστερα από ένα και πλέον αιώνα, σκεφτόμουν ότι οι άνθρωποι που είχαν κάποτε ταφεί εδώ θα πρέπει να ήταν ήρωες.

Ξεκινώντας οι μοναχοί αυτοί από το μοναστήρι τους, στα βουνά του Κύκκου, σε εποχές όπου κάθε ταξίδι είχε τις δικές του τεράστιες δυσκολίες, κατόρθωσαν να φθάσουν μέχρις εδώ, στον Καύκασο, για να δουλέψουν το μετόχι και να ενισχύσουν το μοναστήρι τους. Θα πρέπει, σκεφτόμουν, να είχαν αναχωρήσει από κάποιο κυπριακό αγκυροβόλιο, να είχαν περάσει απέναντι στη Μικρά Ασία (Αττάλεια; Ανεμούρι; Αντιόχεια;) και να είχαν από εκεί περπατήσει όλη εκείνη την απόσταση μέχρι τα βουνά του Καυκάσου. Στην καλύτερη περίπτωση θα φθάσανε με καράβι μέχρι τις γεωργιανές ακτές της Μαύρης Θάλασσας, την μυθική αρχαία χώρα του βασιλιά Αιήτη από την οποία ο Ιάσων είχε πάρει το χρυσόμαλλο δέρασ, κι απ' εκεί, πάλι με τα πόδια, διασχίζοντας πεδιάδες, ποτάμια, φαράγγια και βουνά, να είχαν φθάσει στον προορισμό τους. Πόσο κρατούσε τούτο το ταξίδι, με τις δυνατότητες και τις δυσκολίες του 18ου και 19ου αιώνα; Μέρες και μήνες. Χωρίς να ξέρουμε τη γλώσσα και αντιμετώπιζοντας τις αντι-

ξοότητες του καιρού, τους κινδύνους από ληστές, την εξεύρεση τροφής και στέγης στα ενδιάμεσα, τις ασθένειες και τις επιδημίες.

Το μοναστήρι του Κύκκου αναφέρεται ότι έστειλε στο μετόχι της Γεωργίας μοναχούς για 5ετή υπηρεσία. Οι 5 που δεν επέστρεψαν ποτέ και ετάφησαν εδώ, σε άγνωστους χρόνους, ήσαν μερικοί μόνο από όσους είχαν έλθει και υπηρετήσει σε τούτο το μετόχι. Το οποίο, μαζί και με τα άλλα εκτός Κύπρου μετόχια της Μονής Κύκκου, συνέβαλε στο να κρατηθεί στη ζωή το μοναστήρι. Και

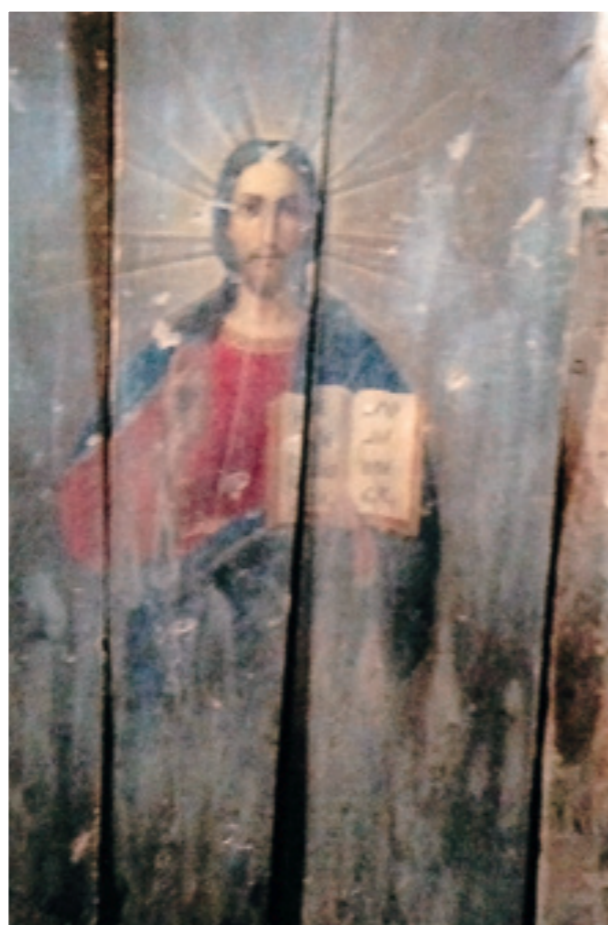

Εσωτερικό του ναού

όχι μόνο να κρατηθεί στη ζωή, σε καιρούς αφάνταστα δύσκολους, αλλά και να ανταποκριθεί στις πολλαπλές υποχρεώσεις και προσφορές του.

Όπως ήδη σημείωσα, σώζεται ο μικρός ναός του μετοχίου, στην κορυφή καταπράσινου λόφου που δεσπόζει της όλης περιοχής. Μετά τη διάλυση του μετοχίου, ο ναός έγινε ενοριακός του κοινού χωριού. Η δε αυλή του χρησιμοποιήθηκε και ως νεκροταφείο των ντόπιων. Έτσι, η πλευρά νότια του ναού είναι επίσης κατάσπαρτη από τά-

φους. Ο χώρος πρόκειται να εξωραϊστεί, όπως μας πληροφόρησε ο δήμαρχος της περιοχής που μαζί με άλλους παράγοντες του τόπου μας υποδέχθηκαν εκεί με θερμότητα συναισθήματα. Εξάλλου, αυτός τούτος ο ναός βρισκόταν ήδη υπό συντήρηση, με στημένες σκαλωσιές στο εσωτερικό του. Μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ και την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους της Γεωργίας, ένας μεγάλος αριθμός σημαντικών μοναστηριών και θρησκευτικών μνημείων στη χώρα επαναλειτούργησαν και συντηρήθηκαν ή και συντηρούνται. Τη φρο-

Φορητή εικόνα του Χριστού στο ναό του Μετοχίου

ντίδα και συντήρηση δέχθηκε και ο μικρός ναός του μετοχίου.

Ο ναός είναι κτισμένος στην τοπική παραδοσιακή ναϊκή αρχιτεκτονική. Και ανήκει, βέβαια, στην Παναγία. Μικρός σε διαστάσεις, τρίκλιτος, κοσμημένος με τοιχογραφίες. Οι τοιχογραφίες, που ήδη συντηρούνται, έχουν υποστεί μεγάλη φθορά. Φαίνεται μάλιστα να είχαν κάποτε καλυφθεί με κονίαμα, όπως φανερώνουν σκαψίματα πάνω σ'

Τοιχογραφία της Παναγίας στην αυίδα του ιερού

Τάφος άγνωστου Κυκκώτη μοναχού στον περίβολο του ναού

αυτές, σκαψίματα για να στερεωνόταν το κονίαμα με το οποίο είχαν καλυφθεί. Από το εικονοστάσι απουσιάζουν μερικές εικόνες, εκ των οποίων κάποιες βρίσκονται υπό συντήρηση.

Η τεχνοτροπία των εικόνων και των τοιχογραφιών παραπέμπει τουλάχιστον ένα αιώνα ενωρίτερα από την δημιουργία του μετοχίου. Συνεπώς, όταν εκχωρήθηκε η όλη έκταση στη Μονή Κύκκου και ιδρύθηκε εκεί το μετόχι, ο ναός ήδη προϋπήρχε. Δυστυχώς οι εργασίες που γίνονταν εντός του ναού, όταν τον επισκεφθήκαμε, με τις σκαλωσιές και τα υλικά, δεν επέτρεψε λεπτομερέστερη εξέτασή του.

Κάποτε, ένας από τους Κυκκώτες μοναχούς που είχαν σταλεί για υπηρεσία στο μετόχι, είχε πάρει μαζί και τον γιο της αδελφής του, μικρό παιδί τότε. Το παιδί εκείνο παρέμεινε στον χώρο και δημιούργησε εκεί οικογένεια. Μεταξύ των κατοίκων της περιοχής που μας υποδέχθηκαν και μας φιλοξένησαν, ήταν και ο τελευταίος απόγονος εκείνου του παιδιού, εγγονός του, γέροντας σήμερα.

Θα πρέπει να σημειώσω ότι στην περιοχή, και γενικότερα στη χώρα, δύο άνθρωποι της Κύπρου είναι ευρύτατα γνωστοί και χαίρουν μεγάλης εκτίμησης. Ο πρώτος είναι ο καθηγούμενος της Ιεράς Μονής Κύκκου Μητροπολίτης Νικηφόρος. Ο δεύτερος, είναι ο επίσης Κυκκώτης Μητροπολίτης Ταμασού Ησαΐας. Η Γεωργία είχε σαν χώρα βιώσει κατά το πρόσφατο παρελθόν τις δικές της τραγωδίες. Και είχε, με διάφορους τρόπους, βοηθηθεί τα μέγιστα από τη Μονή Κύκκου. Η οποία και ανταπέδωσε, και ανταποδίδει, τη βοήθεια που αυτή είχε δεχθεί στο παρελθόν από τη Γεωργία. Οι άνθρωποι

εκεί γνώρισαν πολύ καλά τον Μητροπολίτη Ησαΐα, που είχε ο ίδιος ηγηθεί αποστολών βοήθειας στη χώρα και είχε ο ίδιος εργαστεί σκληρά προς ανακούφιση πολλών. Και γνωρίζουν ότι πίσω από την όποια βοήθεια, προς την εκεί Εκκλησία αλλά και τον ίδιο το λαό, βρίσκεται η Μονή Κύκκου και προσωπικά ο ίδιος ο Ηγούμενός της. Μάλιστα ένα μήνυμα που πήραμε από πολλές κατευθύνσεις, ήταν η επιθυμία να επισκεφθεί τη χώρα και ο ίδιος ο Μητροπολίτης Νικηφόρος. Για να δώσει την ευκαιρία να του εκφράσουν αγάπη και εκτίμηση. ■